Valtakunnansyyttäjä 31.8.2026 Dnro SY/2459/2026

Lakivaliokunta

Lausunto, 31.8.2026, SY/2459/2026

HE 127/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi

Syyttäjälaitos pitää erittäin kannatettavana rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentissa mainittuihin ihmiskauppateon tarkoituksiin lisättävää sijaissynnyttäjäksi saattamista sen sijaan, että tällainen menettely tulisi edelleen tarkasteltavaksi ensisijaisesti ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisena (s.93).

Ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisen määritelmä on osoittautunut oikeuskäytännössä epätäsmälliseksi. Esimerkkeinä tilanteista, joissa ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisen tunnusmerkistö on osoittautunut oikeuskäytännössä vaikeaksi soveltaa ovat olleet ihmiskaupparikokset, jossa uhrina on ollut suomalainen lapsi ja tekijänä tämän suomalainen vanhempi, ulkomaalaistaustaisten henkilöiden lapsiavioliitot sekä tilanteet, joissa tekijä on saattanut ihmiskaupan uhrin yksinomaan oman seksuaalisen hyväksikäyttönsä kohteeksi.

Korkein oikeus ei ole myöskään antanut ohjaavia ratkaisuja ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisen kriteerien määrittelyn osalta, vaikka tältä osin ihmiskauppaa koskevan rikoslain säännöksen ja sen esitöiden voidaan katsoa olevan jossain määrin epätäsmällisiä ja vanhentuneita. Käytännön lainsoveltajan kannalta säännöksen sanamuodon sitominen tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa ilmeneviin käytännön tapauksiin olisi ensi arvoisen tärkeää.

Syyttäjälaitos pitää kannatettavana hallituksen esityksessä (s. 95) tehtyä täsmennystä siitä, että säännöksessä käytettäisiin sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevaa ilmaisua muutosdirektiivissä käytetyn sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä koskevan ilmaisun

sijaan, koska esitetystä muotoilusta kävisi täsmällisemmin ilmi, mistä teossa olisi kyse ja kuka olisi teon kohteena ja asianomistajan asemassa. Kyse ei siis olisi sijaissynnytetyn lapsen hyväksikäyttämisestä tai sijaissynnyttäjäksi vähintään aiotun henkilön hyväksikäyttämisestä jollain muulla tavalla. Jälkimmäiset tilanteet tulisivat arvioiduiksi muiden ihmiskaupparikoksen teon tarkoitusten kautta, samoin kuin tilanteet, joissa sijaissynnytettävä lapsi joutuisi sijaissynnytyksen jälkeen seksuaalisen tai muun hyväksikäytön kohteeksi. Teon tarkoituksen ja hyväksikäytön tarkkarajainen määrittely todennäköisesti edesauttaa sitä, että ehdotetun teon tarkoituksen soveltaminen oikeuskäytännössä on ongelmatonta.

Kannatettava on myös uusi rikoslain 25 luvun 3 d §:n säännös ihmiskaupan kohteen hyväksikäytöstä. Hallituksen esityksessä mainitut konkreettiset esimerkit säännöksen soveltamistilanteista (s.97–99) ovat käytännön lainsoveltajan työtä helpottavia. Tärkeää on myös se, että hallituksen esityksessä todetaan selkeästi se, että pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kontekstissa palvelua voitaisiin suorittaa myös alihankintatilanteissa, joissa työsuoritteita tehdään toisen yrityksen tekemistä tilauksesta (s. 97). Oletettavaa onkin, että vaikuttavuutta ihmiskaupan torjuntaan saadaan nimenomaan oikeushenkilöiden toimintaa valvomalla ja niiden toiminnassa mahdollisesti havaittuihin ihmiskaupan kohteiden hyväksikäyttörikoksiin puuttumalla.

Syyttäjälaitos pitää selventävänä hallituksen esityksessä (s. 99–100) tekijän tietoisuudesta todettua seikkaa, jonka mukaan se, että teon kohde on ihmiskaupan uhri, olisi pääteltävissä objektiivisten tosiseikkojen perusteella. Hallituksen esityksessä on todettu, ettei tekoa ainakaan lähtökohtaisesti voitaisi pitää tahallisena vain sillä perusteella, että ihmiskaupan yleisyydestä tietyllä alalla tai esimerkiksi tietyn tyyppisissä ravintoloissa olisi uutisoitu yleisesti. Käytännön lainsoveltajan työtä helpottavana voitaisiin kuitenkin pitää sitä, että tällä seikalla todettaisiin voivan olla jonkinlaista merkitystä osana tietoisuuden kokonaisharkintaa.

Kannatettavana ja myös käytännön lainsoveltajan työtä helpottavana Syyttäjälaitos pitää sitä, ettei ehdotetun ihmiskaupan kohteen hyväksikäytöstä rankaiseminen edellytä ihmiskaupasta tai törkeästä ihmiskaupasta annettua lainvoimaista tuomiota eikä sitä, että ihmiskaupparikoksen tekijän henkilöllisyys tai muut yksityiskohdat tulisivat olla selvitettynä. On varsin olennaista, että tämä todetaan hallituksen esityksessä selkeästi, jotta ihmiskaupan kohteen hyväksikäyttöä koskevat rikosasiat osataan tarvittaessa erottaa varsinaisesta ihmiskaupparikosasiasta sekä tutkia, syyttää ja tuomita sellaisessa aikataulussa, ettei hyväksikäyttörikosten syyteoikeus ehdi vanhentua.

Selventävä on myös hallituksen esityksessä (s.100) todettu seikka siitä, kuinka käytännön lainsoveltajan tulee toimia lainkonkurrenssitilanteessa, jossa rikoslain 25 luvun 3 d §:n säännös on päällekkäinen rikoslain 20 luvun 8 b §:n mukaisen seksikaupan kohteena olevan henkilön korotetun tahallisuusasteen mukaisen seksuaalisen hyväksikäytön kanssa. Tällöin moitittavampana ja siten ensisijaisena on syytä pitää rikoslain 25 luvun 3 d §:n rangaistussäännöstä ihmiskaupan kohteen hyväksikäytöstä suhteessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

Kannatettava on myös rikoslain 25 luvun 10 §:n muutos, jonka mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuu koskee myös ihmiskaupan kohteen hyväksikäyttörikosta. Säännöksen avulla on mahdollisuus torjua ihmiskauppaa, toteuttaa rikosvastuuta tehokkaasti ja parantaa rikoksen uhrien asemaa korvausten avulla.

Hallituksen esityksessä on arvioitu Syyttäjälaitokselle aiheutuvien taloudellisten vaikutusten (s.79) muodostuvan käytännössä ihmiskaupan kohteena olevien henkilöiden hyväksikäytön aiheuttamasta uudesta kriminalisoinnista.

Huomattavaa on se, että myös ihmiskaupparikoksen teon tarkoitusten kriminalisointi muuttuu. Se, että sijaissynnytykseen liittyviä rikosasioita on Syyttäjälaitoksessa ollut

manuaalisen etsinnän perusteella vain yksi, ei kuitenkaan kerro kaikkea siitä millaisilla resursseilla näihin tapauksiin tulisi varautua tulevaisuudessa. Kun ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö tulee esitetyn mukaisesti selkeämmin muotoilluksi niin, että sijaissynnyttäjäksi saattaminen on itsenäinen ihmiskaupparikoksen teon tarkoitus ja myös suhde sijaissynnyttäjän ja lapsen muuhun hyväksikäyttöön selkiytetään, on mahdollista, että syyteharkintaan tai ainakin esitutkintayhteistyössä syyttäjän konsultoitavaksi saapuu aiempaa useampia ihmiskauppatapauksia, koska niiden tunnistaminen muun muassa esitutkintaviranomaisessa on helpompaa.

Taloudellisten vaikutusten osalta huomioitava on myös 1.6.2026 voimaan tullut esitutkintalain 5 luvun 3 §:n muutos, joka edellyttää syyttäjän aktiivisempaa osallistumista esitutkintaan sekä se, että ihmiskaupan kohteen hyväksikäyttöä koskeva rikosasia joudutaan todennäköisesti käsittelemään ainakin tuomioistuinvaiheessa erillisenä varsinaisesta ihmiskaupparikoksesta sen lyhyen vanhentumisajan vuoksi. Siten realistinen taloudellinen vaikutus Syyttäjälaitokselle on todennäköisesti esityksessä arvioitua suurempi eli noin 1–2 erikoissyyttäjän henkilötyövuotta. Koko rikosprosessiketjulle aiheutuvia vaikutuksia tuleekin seurata myös jatkossa aktiivisesti uusien säännösten tarkoituksen toteuttamiseksi.

Jukka Rappe

Apulaisvaltakunnansyyttäjä

Heidi Savurinne

Valtionsyyttäjä

Yhteystiedot

Syyttäjälaitos, valtakunnansyyttäjän toimisto

Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki

Puhelin 029 56 20800, faksi 029 56 20888

valtakunnansyyttaja.syyttaja@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Heidi Savurinne
Valtionsyyttäjä
Syyttäjälaitos
heidi.savurinne@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Jukka Rappe
Apulaisvaltakunnansyyttäjä
Syyttäjälaitos
jukka.rappe@oikeus.fi